EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA

SEKCJA CZWARTA

SPRAWA MALINOWSKA przeciwko POLSCE[1]

SKARGA nr 35843/97

WYROK - 14 grudnia 2000 r.

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Sekcja Czwarta), zasiadając jako Izba złożona z następujących sędziów:

Pan G. Ress, *przewodniczący*,
Pan A. Pastor Ridruejo,
Pan L. Caflisch,
Pan J. Makarczyk,
Pan V. Butkevych,
Pan J. Hedigan,
Pan M. Pellonpää, *sędziowie*
oraz Pan V. Berger, *kanclerz Sekcji*,

Obradując na posiedzeniu zamkniętym w dniu 21 listopada 2000 r.,

Wydaje następujący wyrok, który przyjęto w wymienionym terminie:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 35843/97) przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, wniesionej do Europejskiej Komisji Praw Człowieka („Komisja") na gruncie byłego art. 25 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności („Konwencja"), przez obywatelkę polską Panią Krystynę Malinowską („skarżąca"), w dniu 16 listopada 1996 r.

2. Rząd polski („Rząd") reprezentowany był przez Pełnomocnika, Pana Krzysztofa Drzewickiego z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

3. Skarżąca zarzuciła, że postępowanie cywilne w jej sprawie nie zakończyło się w rozsądnym terminie, naruszając art. 6 ust. 1 Konwencji.

4. Skarga została przekazana do Trybunału w dniu 1 listopada 1998 r., kiedy wszedł w życie Protokół nr 11 do Konwencji (art. 5 ust. 2 Protokołu nr 11).

5. Skarga została przydzielona do Sekcji Czwartej Trybunału (art. 52 ust. 1 Regulaminu Trybunału). W ramach tej Sekcji utworzono Izbę, która miała zbadać sprawę (art. 27 ust. 1 Konwencji) na zasadzie art. 26 ust. 1 Regulaminu Trybunału.

6. Decyzją z dnia 20 stycznia 2000 r. Trybunał uznał skargę za dopuszczalną.

---

[1] Niniejszy wyrok nie jest ostateczny. Zgodnie z art. 43 ust. 1 Konwencji, każda ze stron postępowania może, w okresie trzech miesięcy od daty wydania wyroku przez Izbę, wnioskować o przekazanie sprawy do Wielkiej Izby. Wyrok Izby staje się ostateczny zgodnie z przepisami art. 44 ust. 2 Konwencji.

FAKTY

7. Skarżąca jest obywatelką polską, urodzoną w 1932 r., zamieszkałą w Złotokłosie, Polska.

8. W dniu 4 marca 1982 r. skarżąca wniosła do Sądu Rejonowego w Warszawie powództwo cywilne przeciwko Panom A.B. oraz W.I., żądając 116 000 starych złotych (PLZ) w formie odszkodowania. Skarżąca podniosła, że w 1979 r. pozwani wydzierżawili od niej szklarnię oraz pożyczyli 16 ton węgla, który następnie wykorzystali do ogrzania tej szklarni. Ponieważ ani nie zwrócili węgla, ani nie zapłacili za ten węgiel w uzgodnionym terminie 31 października 1981 r., skarżąca wszczęła postępowanie domagając się zapłaty za węgiel.

9. W dniu 29 lutego 1984 r. Sąd Rejonowy w Warszawie wydał wyrok, w którym przyznał skarżącej 101 600 PLZ. Zarówno A.B., jak i W.I. wnieśli rewizje od tego wyroku do Sądu Wojewódzkiego w Warszawie. W dniu 18 grudnia 1984 r. Sąd Wojewódzki uchylił wyrok i nakazał połączenie sprawy z inną sprawą, wszczętą przez skarżącą w dniu 29 listopada 1983 r., w której domagała się ona od tych samych pozwanych odszkodowania z tytułu złamania umowy dzierżawy, zobowiązującej ich do dokonania nakładów na szklarnię, przedmiot wspomnianej dzierżawy.

10. W dniu 16 października 1985 r. Sąd Rejonowy w Warszawie połączył dwie sprawy, w których postępowanie było wszczęte przez skarżącą w dniach 4 marca 1982 r. oraz 29 listopada 1983 r. W tym ostatnim postępowaniu odbyło się dziewięć rozpraw przed połączeniem spraw.

11. Podczas następnej rozprawy, która odbyła się w dniu 4 grudnia 1983 r. nieobecny był jeden z pozwanych. Skarżąca poinformowała sąd o wzroście kwoty jej roszczenia. Pełnomocnik syna skarżącej, który włączył się do postępowania jako interwenient, zwrócił się do sądu o zakończenie postępowania w tym dniu.

12. W dniu 3 lutego 1986 r. akta sprawy przekazane zostały biegłemu sądowemu.

13. W dniu 26 sierpnia 1986 r. skarżąca zwróciła się do Sądu Rejonowego o wyznaczenie terminu rozprawy, podkreślając, że w sprawie nic się nie dzieje od dnia 4 grudnia 1985 r.

14. Podczas rozprawy, która odbyła się w dniu 4 grudnia 1986 r., pełnomocnik jednego z pozwanych poinformował sąd, że nie otrzymał odpisu opinii biegłego wysłanej w dniu 28 października 1986 r. oraz zwrócił się do sądu o odroczenie rozprawy. Sąd postanowił, iż przygotowana zostanie dodatkowa opinia biegłego oraz odroczył rozprawę po tym, jak strony nie zawarły ugody w sprawie.

15. W dniu 30 grudnia 1986 r. do sądu wpłynęła opinia biegłego, zlecona w dniu 4 grudnia 1986 r.

16. Następna rozprawa odbyła się w dniu 29 stycznia 1987 r. Pełnomocnik pozwanych oraz biegły sądowy byli nieobecni.

17. Podczas rozprawy, która odbyła się w dniu 28 kwietnia 1987 r. sąd przesłuchał biegłego.

18. Następna rozprawa odbyła się w dniu 19 maja 1987 r. Skarżąca oraz pełnomocnik interwenienta nie stawili się. Sąd uwzględnił wniosek interwenienta o odroczenie rozprawy.

19. Podczas rozprawy, która odbyła się w dniu 24 czerwca 1987 r. sąd przesłuchał biegłego. Na następną rozprawę, wyznaczoną na dzień 18 sierpnia 1987 r., nie stawili się skarżąca oraz pozwany A.B., pomimo prawidłowego doręczenia zawiadomienia. Sąd uwzględnił wniosek złożony przez syna skarżącej, dotyczący sprostowania protokołu rozprawy, która odbyła się w dniu 24 czerwca 1987 r.

20. Następna rozprawa odbyła się w dniu 10 września 1987 r. W dniu tym nie stawili się skarżąca, pełnomocnik interwenienta, biegły sądowy oraz świadek.

21. Na rozprawie, która odbyła się w dniu 7 października 1987 r. nieobecni byli pozwani. Sąd przesłuchał jednego świadka oraz biegłego sądowego.

22. W dniu 26 listopada 1987 r. skarżąca, pozwani oraz biegły sądowy nie stawili się na rozprawę.

23. Następna rozprawa dobyła się w dniu 17 grudnia 1987 r. Sąd przesłuchał skarżącą, interwenienta oraz jednego z pozwanych. Zwrócił się również do Urzędu Miasta i Gminy w Piasecznie o przesłanie akt dotyczących dzierżawców szklarni.

24. W piśmie z dnia 15 stycznia 1988 r. sąd zwrócił się do Urzędu Miasta i Gminy w Piasecznie o wyjaśnienie przyczyn zwłoki w przekazaniu akt, o które zwrócono się w dniu 17 grudnia 1987 r. Następnie, w dniu 25 maja 1988 r. sąd ponownie zwrócił się do Urzędu Miasta i Gminy w Piasecznie o przesłanie akt. W dniu 10 czerwca 1988 r. Urząd Miasta i Gminy Piaseczno poinformował sąd, że akta obejmują jedynie dwa dokumenty, które przesłano już do sądu w dniu 4 marca 1988 r., oraz ponownie przedłożył te dokumenty.

25. W dniu 20 czerwca 1988 r. akta sprawy zostały przekazane biegłemu sądowemu, który następnie przedłożył w dniu 18 stycznia 1989 r. swoja opinię.

26. Na rozprawach, które odbyły się w dniach 14 kwietnia i 23 czerwca 1989 r. pozwany A.B. był nieobecny. W dniu 22 września 1989 r. obydwaj pozwani byli obecni, ale nie stawili się w sądzie skarżąca i jej syn.

27. W dniu 29 listopada 1989 r. rozprawę odroczono do dnia 31 stycznia 1990 r., ponieważ żaden z dwóch sędziów ławników zasiadających w sprawie nie był obecny.

28. W dniu 5 lutego 1990 r. skarżąca złożyła do sądu wniosek o ponownie przesłuchanie dwóch biegłych.

29. Następna rozprawa odbyła się w dniu 29 marca 1990 r. Nie stawili się obydwaj pozwani oraz biegły sądowy. Prawnik, który uznawany był za pełnomocnika działającego w imieniu obydwu pozwanych poinformował sąd, że w rzeczywistości nigdy nie reprezentował pozwanego W.I.

30. Pozwany A.B. był nieobecny na rozprawie, która odbyła się dniu 20 czerwca 1990 r. Następna rozprawa odbyła się w dniu 25 czerwca 1990 r. i były na niej obecne wszystkie strony. Przy tej okazji sąd zaproponował stronom zawarcie ugody.

31. W dniu 12 października 1990 r. w sądzie nie stawił się pozwany A.B. W następnej rozprawie, wyznaczonej na dzień 11 stycznia 1991 r., nie uczestniczyli syn skarżącej oraz obydwaj pozwani. W dniu 20 marca 1991 r. w sądzie ponownie nie stawił się pozwany A.B.

32. W dniu 7 maja 1991 r. sąd uchylił częściowe zwolnienie skarżącej z zapłaty kosztów sądowych. W dniu 23 maja 1991 r. skarżąca wniosła zażalenie na to postanowienie.

33. Rozprawa, która odbyła się w dniu 29 maja 1991 r. została odroczona z powodu nieobecności obydwu sędziów ławników.

34. Następna rozprawa odbyła się w dniu 4 września 1991 r.; sąd przesłuchał skarżącą.

35. Podczas rozprawy, która odbyła się w dniu 6 listopada 1991 r., na której pozwany A.B. był nieobecny, sąd przesłuchał pozwanego W.I. Zobowiązał on również pełnomocnika interwenienta do dostarczenia dokumentów dotyczących budowy szklarni oraz poinstruował biegłego, by ten uaktualnił swą opinię.

36. W dniu 10 grudnia 1991 r. skarżąca zwróciła się do sądu o przesłuchanie świadka K.O.

37. Następna rozprawa odbyła się w dniu 8 stycznia 1992 r.

38. W dniu 4 marca 1992 r. rozprawę odroczono do dnia 29 kwietnia 1992 r., ponieważ jeden z ławników był nieobecny z powodu choroby. Sąd zdecydował, że należy zwrócić się do jednego ze świadków, który w tym dniu był nieobecny, o przedstawienie usprawiedliwienia nieobecności. W wypadku niewykonania tego zarządzenia sąd ukarałby go karą grzywny. Zdecydował również, że poinformuje świadka, iż następna nieobecność na rozprawie może skutkować wykonaniem nakazu uprawniającego policję do sprowadzenia go przed sąd.

39. Następne rozprawy odbyły się w dniach 29 kwietnia oraz 17 czerwca 1992 r.

40. Podczas rozprawy, która odbyła się w dniu 7 września 1992 r. syn skarżącej wyjaśnił, że choroba uniemożliwiła jej uczestniczenie w rozprawie i zwrócił się do sądu o jej odroczenie. Po zaproponowaniu stronom zawarcia ugody sąd odroczył rozprawę do dnia 2 listopada 1992 r.

41. W dniu 2 listopada 1992 r. rozprawę odroczono do dnia 14 grudnia 1992 r. z powodu nieobecności obydwu ławników. W tym ostatnim terminie nieobecność jednego z ławników doprowadziła do kolejnego odroczenia do dnia 11 stycznia 1993 r.

42. Podczas rozprawy, która odbyła się w dniu 11 stycznia 1993 r. Sąd Rejonowy w Warszawie postanowił, że sprawa zostanie przekazana do Sądu Wojewódzkiego w Warszawie, ponieważ skarżąca zwiększyła kwotę dochodzonego przez siebie roszczenia.

43. W piśmie z dnia 3 marca 1993 r. skarżąca zwróciła się do Sądu Wojewódzkiego w Warszawie o przyspieszenie postępowania, zwracając uwagę na fakt, że trwa ono już ponad jedenaście lat, oraz że w tym czasie przeszła już na emeryturę, a jej zdrowie uległo pogorszeniu.

44. Na rozprawie, która odbyła się w dniu 12 kwietnia 1993 r. nie stawili się obydwaj pozwani, jeden z prawników oraz świadek.

45. W dniu 21 czerwca 1993 r. Sąd Wojewódzki odroczył rozprawę, ponieważ nieobecni byli obydwaj pozwani, pełnomocnik jednego z pozwanych, skarżąca oraz świadek. Pozwany A.B. został powiadomiony o doręczeniu wezwania, jednak nie odebrał go, natomiast pozwanemu W.I. doręczono wezwanie. Następna rozprawa została wyznaczona na dzień 7 października 1993 r. W dniu tym żaden z pozwanych nie był obecny, mimo że byli oni prawidłowo wezwani. Pełnomocnik A.B. uczestniczył w rozprawie. Sąd przesłuchał jednego ze świadków i odroczył rozprawę do dnia 17 stycznia 1994 r.

46. W dniu 24 listopada 1993 r. skarżąca zwróciła się do sądu o wezwanie pozwanych w sposób zobowiązujący ich do stawiennictwa na rozprawie w dniu 17 stycznia 1994 r., ponieważ ich ustawiczna nieobecność przyczyniała się do nadmiernej długości postępowania.

47. W dniu 17 stycznia 1994 r. żaden z pozwanych nie był obecny, mimo iż byli oni poinformowani o terminie rozprawy. Pełnomocnik A.B. uczestniczył w rozprawie. Sąd po raz kolejny odroczył rozprawę do dnia 12 maja 1994 r.

48. W dniu 12 maja 1994 r. pozwany A.B., jego pełnomocnik oraz świadek nie stawili się. Ponieważ w aktach sprawy nie znajdowały się żadne potwierdzenia doręczenia wezwań, rozprawę odroczono do dnia 19 września 1994 r.

49. W piśmie z dnia 30 maja 1994 r. rzecznik prasowy Ministerstwa Sprawiedliwości poinformował skarżącą, że ponieważ sprawa toczyła się nadal przed Sądem Wojewódzkim, nie jest w stanie odpowiedzieć na jej zapytanie dotyczące terminu następnej rozprawy. Wyraził również opinię, że postępowanie dobiega końca.

50. W dniu 2 sierpnia 1994 r. skarżąca złożyła do Sądu Wojewódzkiego w Warszawie skargę na długość postępowania i zwróciła się do sądu o niezwłoczne wydanie postanowienia w sprawie jej roszczenia.

51. W dniu 19 września 1994 r. żaden z pozwanych nie stawił się w sądzie, mimo iż byli oni prawidłowo wezwani. Pełnomocnik A.B. uczestniczył w rozprawie. Sąd ponownie odroczył sprawę do dnia 30 listopada 1994 r. oraz zadecydował, że obaj pozwani otrzymają wezwania informujące ich, że w przypadku ich niestawiennictwa sąd pominie dowód z przesłuchania ich.

52. W dniu 30 listopada 1994 r. sąd przesłuchał strony. Pozwany A.B. częściowo uznał roszczenie skarżącej. Sąd odroczył wydanie wyroku do dnia 14 grudnia 1994 r. W dniu 13 grudnia 1994 r. skarżąca przedłożyła sądowi pismo popierające jej roszczenia. W dniu 14 grudnia 1994 r. pozwani złożyli w sekretariacie Sądu Wojewódzkiego w Warszawie pismo z dnia 12 grudnia 1994 r., w którym zwrócili się, by poczynione przez nich nakłady na szklarnię były odliczone od jakichkolwiek kwot przyznanych skarżącej. W związku z takim stanowiskiem sąd postanowił odroczyć wydanie wyroku do dnia 28 grudnia 1994 r. Jednakże rozprawa nie odbyła się w tym dniu, ponieważ sąd postanowił zamkniętą już rozprawę otworzyć na nowo i wyznaczył termin następnej rozprawy na dzień 28 lutego 1995 r.

53. W odpowiedzi na skargę skarżącej dotyczącą odroczenia wydania wyroku Prezes Sądu Wojewódzkiego w Warszawie poinformował ją w dniu 30 stycznia 1995 r., że było to uzasadnione faktem zgłoszenia przez pozwanych nowego roszczenia, w ich piśmie z dnia 12 grudnia 1994 r. Podkreślił również, że nie może kwestionować decyzji niezawisłego sądu.

54. W dniu 28 lutego 1995 r. sąd odroczył rozprawę do dnia 14 marca 1995 r., ponieważ obaj pozwani oraz pełnomocnik pozwanego A.B. byli nieobecni oraz nie było potwierdzenia doręczenia wezwań. W dniu 14 marca 1995 r. sąd ponownie odroczył rozprawę do dnia 20 kwietnia 1995 r.

55. W dniu 20 kwietnia 1995 r. sąd odroczył rozprawę do dnia 18 maja 1995 r., ponieważ jeden z pozwanych był nieobecny z powodu choroby. Podczas rozprawy, która odbyła się w dniu 18 maja 1995 r., a na której pełnomocnik pozwanego A.B. reprezentował swego klienta pod jego nieobecność, wszystkie strony stwierdziły, że nie będą zgłaszać dalszych wniosków dowodowych. Sąd odroczył wydanie wyroku do dnia 25 maja 1995 r., kiedy to ponownie odroczył jego wydanie do dnia 1 czerwca 1995 r.

56. W dniu 1 czerwca 1995 r. Sąd Wojewódzki w Warszawie wydał wyrok, w którym przyznał skarżącej 28 600 nowych złotych (PLN) z tytułu szkód, wraz z kosztami poniesionymi w trakcie postępowania. Sąd uznał, że zgromadzony materiał dowodowy wykazuje, iż pozwani złamali umowę dzierżawy nie czyniąc nakładów na renowację i utrzymanie szklarni, co przewidywały warunki umowy. Podkreślił również, że jeden z pozwanych uznał częściowo roszczenia skarżącej podczas rozprawy, która odbyła się w dniu 30 listopada 1994 r. W dniach 5 września oraz 3 listopada 1995 r. pozwani A. B. oraz W. I., odpowiednio, wnieśli rewizje od tego wyroku.

57. Podczas rozprawy, która odbyła się w dniu 25 stycznia 1996 r. przed Sądem Wojewódzkim w Warszawie pozwany W. I. zwrócił się do sądu o przedłużenie terminu na dokonanie wpłaty wpisu za rewizję.

58. W dniach 29 stycznia oraz 1 lutego 1996 r. Sąd Wojewódzki w Warszawie wydał postanowienia dotyczące opłacenia wpisów przez pozwanych.

59. W piśmie z dnia 1 marca 1996 r. skarżąca złożyła do Ministra Sprawiedliwości skargę na długość postępowania w jej sprawie.

60. W dniu 27 marca 1996 r. akta sprawy zostały przekazane do Sądu Apelacyjnego w Warszawie.

61. Rozprawa, która odbyła się w dniu 30 kwietnia 1996 r. przed Sądem Apelacyjnym w Warszawie została odroczona z powodu usprawiedliwionej nieobecności pozwanego W. I. oraz pełnomocnika A. B.

62. W dniu 12 czerwca 1996 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie uchylił wyrok z dnia 1 czerwca 1995 r. i przekazał sprawę do Sądu Wojewódzkiego w Warszawie. Sąd odwoławczy podkreślił, że sąd pierwszej instancji nie dokonał prawidłowej oceny zgromadzonego przed nim materiału dowodowego. W szczególności, nie wziął pod uwagę dowodu z zeznań kilku świadków oraz biegłych. Co więcej, Sąd Wojewódzki nie wyjaśnił, dlaczego oparł przyznane przez siebie odszkodowanie na wyliczeniach skarżącej, nie biorąc pod uwagę pozostałego, istotnego materiału dowodowego zawartego w aktach. Sąd odwoławczy zauważył również, że ponieważ nie mógł samodzielnie rozważyć kwestii faktycznych, gdyż zobowiązany był oprzeć się na ustaleniach sądu pierwszej instancji, błędna ocena materiału dowodowego przez Sąd Wojewódzki uniemożliwiła prawidłową ocenę uzasadnienia sądu pierwszej instancji. Sąd odwoławczy poinstruował Sąd Wojewódzki w kwestii uzupełnienia dowodu z biegłych.

63. W dniu 20 sierpnia 1996 r. akta sprawy zostały zwrócone do Sądu Wojewódzkiego w Warszawie.

64. W dniu 3 października 1996 r. skarżąca zwróciła się do Ministra Sprawiedliwości o przyspieszenie postępowania. W odpowiedzi na jej wniosek Prezes Sądu Wojewódzkiego w Warszawie poinformował skarżącą, w dniu 12 listopada 1996 r., że sędzia referent powołany został w sprawie w dniu 4 listopada 1996 r. Poinformował ją również, że następna rozprawa wyznaczona będzie na początku 1997 r., ponieważ na wokandzie sądowej nie było wolnych terminów sesji do końca 1996 r.

65. W dniu 15 listopada 1996 r. Sąd Wojewódzki zwrócił się do stron o przedstawienie swoich stanowisk odnośnie do orzeczenia sądu odwoławczego z dnia 12 czerwca 1996 r., wraz z wnioskami dowodowymi. W dniu 17 stycznia 1997 r. skarżąca złożyła w sekretariacie Sądu Wojewódzkiego swoje uwagi oraz poinformowała sąd, że nie została zawiadomiona o

zarządzeniu sądu zobowiązującym strony do przedstawienia takich uwag. Wydaje się, że skarżąca dowiedziała się o tym przeglądając akta sprawy w sekretariacie.

66. W dniu 3 marca 1997 r. skarżąca złożyła wniosek o zwolnienie z kosztów sądowych.

67. W dniu 15 maja 1997 r. przed Sądem Wojewódzkim w Warszawie odbyła się rozprawa. Podczas rozprawy skarżąca zwiększyła swoje roszczenie do kwoty 39 208 PLN. Dodatkowo, pozwany W.I. oświadczył, iż nie uznaje roszczeń skarżącej, natomiast A.B. zwrócił się o odroczenie rozprawy, ponieważ nieobecny był jego pełnomocnik. Sąd zobowiązał pełnomocnika pozwanego A.B. do przedstawienia stanowiska w kwestii orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 12 czerwca 1996 r. oraz do pism skarżącej z dnia 15 stycznia oraz dnia 15 maja 1997 r., w terminie do dnia 25 lipca 1997 r.

68. W dniu 30 lipca 1997 r. skarżąca zwróciła się do sądu o uznanie terminu 25 lipca 1997 r. jako terminu ostatecznego, ponieważ jakiekolwiek przedłużenia umożliwiłyby pozwanym dalsze opóźnianie postępowania. Zwróciła się również do sądu o wydanie wyroku częściowego w odniesieniu do jej roszczenia dotyczącego węgla, ponieważ uznała, że jest on gotowy do orzeczenia.

69. W dniach 16 września oraz 30 października 1997 r. sąd ponownie zwrócił się do pełnomocnika pozwanego A.B. o przedstawienie stanowiska. W dniu 30 października 1997 r. skarżąca złożyła do sądu skargę dotyczącą nieprzedstawienia przez pełnomocnika pozwanego A.B. stanowiska na piśmie oraz zwróciła się o przyspieszenie postępowania. W dniu 15 grudnia 1997 r. pełnomocnik pozwanego A.B. przedłożył swoje stanowisko Sądowi Wojewódzkiemu. W dniu 9 stycznia 1998 r. skarżąca przedstawiła swoją odpowiedź na to stanowisko. W dniu 23 stycznia 1998 r. skarżąca ponownie złożyła wniosek o wydanie wyroku częściowego.

70. Następna rozprawa odbyła się w dniu 11 maja 1998 r. Pełnomocnik interwenienta był nieobecny z powodu choroby. Sąd oddalił wniosek skarżącej dotyczący wydania częściowego wyroku, co do jej roszczenia odnoszącego się do węgla, oraz odroczenia rozpoznania innych roszczeń. Podczas rozprawy skarżąca przedłożyła swoje uwagi dotyczące stanu szklarni na początku dzierżawy. Rozprawa została odroczona na wniosek skarżącej oraz interwenienta. Termin następnej rozprawy został wyznaczony na dzień 27 października 1998 r., ponieważ nie było dostępnej sali rozpraw przed tą datą.

71. W dniu 27 października 1998 r. w sądzie nie stawił się żaden z pozwanych. Skarżąca przedstawiła na piśmie swoje stanowisko do opinii przygotowanej przez biegłego sądowego S.W. Pełnomocnik pozwanych zwrócił się do sądu o odroczenie rozprawy w celu przeprowadzenia dalszego dowodu z zeznań stron.

72. W dniu 24 marca 1999 r. sąd wyznaczył termin następnej rozprawy na dzień 6 czerwca 1999 r. W dniu 25 marca 1999 r. sąd przekazał akta sprawy biegłemu sądowemu. W dniu 28 kwietnia 1999 r. biegły sądowy zwrócił się do sądu o zwolnienie go z przygotowania opinii, ponieważ nie miał odpowiednich kwalifikacji. W dniu 5 maja 1999 r. sąd przekazał akta sprawy innemu biegłemu.

73. W piśmie z dnia 21 maja 1999 r. Ministerstwo Sprawiedliwości poinformowało skarżącą, że zbadało przebieg postępowania sądowego dotyczącego jej sprawy. Stwierdzono, że postępowanie powinno być przyspieszone. Dlatego też Ministerstwo zwróciło się do Prezesa Sądu Apelacyjnego w Warszawie o nadzorowanie toku postępowania. Ministerstwo wyraziło również opinię, że pozwoli to na uniknięcie w przyszłości jakiejkolwiek nieuzasadnionej zwłoki w postępowaniu.

74. W dniu 12 lipca 1999 r. biegły sądowy zwrócił akta sprawy do Sądu Okręgowego w Warszawie.

75. Podczas rozprawy, która odbyła się w dniu 22 października 1999 r. pozwani zwrócili się do sądu o dopuszczenie dowodu z zeznań świadka oraz umożliwienie im przedłożenia wyliczeń na piśmie dotyczących wydatków poniesionych przez nich w 1979 r. Skarżąca wniosła do sądu o odrzucenie tego wniosku podnosząc, że zaowocuje to dalszą zwłoką w postępowaniu. Sąd odrzucił wniosek pozwanych o dopuszczenie dowodu z zeznań świadka oraz udzielił im zgody na przedstawienie pisemnych wyliczeń swoich wydatków w wyznaczonym terminie.

76. Następnie Sąd Okręgowy w Warszawie wyznaczył wydanie wyroku na dzień 30 grudnia 1999 r. Jednakże w tym dniu wydanie wyroku uległo dalszemu odroczeniu, do dnia 13 stycznia 2000 r.

77. W dniu 13 stycznia 2000 r. Sąd Okręgowy w Warszawie wydał wyrok, w którym między innymi przyznał skarżącej 28 000 PLN. Pozwani wnieśli apelację od tego wyroku do Sądu Apelacyjnego w Warszawie.

78. W dniu 20 marca 2000 r. skarżąca złożyła do Sądu Apelacyjnego w Warszawie swoją pisemną odpowiedź na pisma pozwanych złożone wraz z ich apelacją.

79. W dniu 25 maja 2000 r. pozwani zostali zwolnieni z opłacenia wpisu za wniesienie apelacji. W dniu 10 lipca 2000 r. Sąd Okręgowy w Warszawie przekazał akta sprawy do Sądu Apelacyjnego w Warszawie.

80. Postępowanie toczy się nadal.

PRAWO

I. DOMNIEMANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 6 UST. 1 KONWENCJI

81. Skarżąca twierdziła, że postępowanie cywilne w jej sprawie nie zakończyło się w rozsądnym terminie, wbrew art. 6 ust. 1 Konwencji, który, w odpowiednim zakresie, stwierdza:

„Każdy ma prawo do ... rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez ... sąd ... przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym ...”

82. Rząd utrzymywał, że fakty sprawy nie wykazują naruszenia tego przepisu.

A. Okres podlegający rozpatrzeniu

83. Trybunał odnotowuje, że okres podlegający rozważaniu nie rozpoczął się w dniu 4 marca 1982 r., kiedy skarżąca wszczęła postępowanie, lecz w dniu 1 maja 1993 r., kiedy nabrała mocy deklaracja Polski uznająca prawo do skargi indywidualnej, dla celów byłego art. 25 Konwencji. Co więcej, zauważa on, że postępowanie w sprawie skarżącej toczy się nadal. Dlatego też, postępowanie, jak dotychczas, trwa ponad osiemnaście lat i osiem miesięcy, z czego siedem lat, sześć miesięcy i dwadzieścia jeden dni podlega rozpatrzeniu przez Trybunał (por. wyżej pkt. 8 i 80).

84. W celu określenia rozsądnego charakteru długości przedmiotowego okresu Trybunał będzie miał na względzie stan sprawy w dniu 1 maja 1993 r., (por. między innymi Humen przeciwko Polsce [GC], nr 26614/95, 15 października 1999, § 59).

B. Rozsądny charakter długości postępowania

85. Trybunał, w odniesieniu do swego ustalonego orzecznictwa w tej kwestii, oceni rozsądny charakter długości kwestionowanego postępowania w świetle szczególnych okoliczności sprawy, mając na względzie jej zawiłość, postępowanie skarżącej oraz władz zajmujących się sprawą (por. między innymi wyrok z 24 kwietnia 1998, w sprawie Mavronichis przeciwko Cyprowi, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-II, s. 956, § 38).

1. Zawiłość sprawy

86. Skarżąca podniosła, że sprawa nie była bardzo skomplikowana. Twierdziła ona, że większość zmian w kwocie jej roszczenia, które w rezultacie doprowadziły do przekazania sprawy do Sądu Wojewódzkiego w Warszawie, wynikała z wysokiego stopnia inflacji występującego w Polsce. Uznała również, że fakt, iż około siedemnaście osób zaangażowanych było w postępowanie nie wyjaśnia jego całkowitej długości.

87. Rząd utrzymywał, że sprawa była zawiła, zarówno pod względem faktycznym, jak i prawnym. W szczególności podkreślił on następujące czynniki, które jego zdaniem przyczyniły się do zawiłości: trudności w zgromadzeniu materiału dowodowego w związku z upływem czasu

od zaistnienia faktów kwestionowanych przez strony, liczba uczestników zaangażowanych w postępowanie, konieczność przeprowadzenia dowodu z biegłych, częste zmiany w kwocie żądanego roszczenia oraz opłat dla biegłych spowodowane inflacją, rewizja od wyroku sądowego pierwszej instancji oraz orzeczenie sądu odwoławczego uchylające wyrok i przekazujące sprawę do sądu prowadzącego postępowanie. Rząd odwołał się również do „kilku innych przyczyn".

88. Trybunał odnotowuje najpierw, że Rząd podnosił, iż zawiłość sprawy wynikała częściowo z faktu, że sądy napotkały trudności w zgromadzeniu materiału dowodowego - z powodu upływu czasu od momentu wystąpienia faktów kwestionowanych przez strony. Argument ten próbuje uzasadnić długość postępowania poprzez jego skomplikowany charakter, spowodowany długością postępowania, i jako taki nie przekonuje Trybunału. Uznaje on dalej, że również pozostałe przyczyny przywołane przez Rząd na poparcie jego stwierdzenia, że sprawa jest skomplikowana nie mogą uzasadnić długości postępowania.

Ponieważ długość postępowania nie może być wyjaśniona zawiłością podnoszonych kwestii, Trybunał zbada ją w świetle postępowania skarżącej oraz władz krajowych (por. pkt 85 wyżej).

2. Postępowanie skarżącej

89. Skarżąca podniosła, że jej zachowanie podczas postępowania nie przyczyniło się do opóźnień. Odrzuciła argument Rządu, że wielokrotnie nie stawiała się na rozprawy. Twierdziła, że ona i jej syn, który działał w charakterze interwenienta w postępowaniu, nie stawili się tylko na kilka rozpraw, a ich nieobecność na tych kilku rozprawach zawsze wynikała z choroby lub innej ważnej przyczyny. Zawsze uprzedzali sądy, w stosownym czasie, o niemożności stawiennictwa na rozprawach.

90. Rząd utrzymywał, że zachowanie skarżącej przyczyniło się do zwłoki, ponieważ przy różnych okazjach nie stawiała się na rozprawy oraz wnosiła o odroczenia. W szczególności, Rząd podniósł, że skarżąca nie stawiła się na jedenastu rozprawach po dniu 30 kwietnia 1993 r., co skutkowało trzynastomiesięczną zwłoką.

91. Trybunał odnotowuje, że istnieje spór dotyczący tego, czy rzeczywiście skarżąca nie stawiła się na jedenastu rozprawach po dniu 30 kwietnia 1993 r. Niemniej jednak, Trybunał uznaje, że mając na względzie stan sprawy w dniu 1 maja 1993 r. oraz długość postępowania od tego terminu, nawet takie niestawiennictwo skarżącej nie wyjaśnia całkowitej zwłoki w rozpoznaniu jej sprawy (por. pkt. 83 i 84 wyżej). Co więcej, Trybunał nie znajduje żadnych innych przyczyn, z tytułu których zachowanie skarżącej mogłoby być obarczone odpowiedzialnością za długość postępowania.

3. Postępowanie władz krajowych

92. Skarżąca podnosiła, że władze krajowe są odpowiedzialne za nierozsądną długość postępowania. W tym kontekście wskazała, że sądy dopuściły do tego, by pozwani opóźniali postępowanie, powoływały niekompetentnych biegłych, wysyłały zawiadomienia pod niewłaściwe adresy oraz przesłuchiwały wiele razy tych samych świadków i biegłych sądowych. Dodatkowo podkreśliła ona, iż fakt, że co najmniej ośmiu sędziów przewodniczyło w sprawie przyczynił się również do zwłoki.

93. Rząd twierdził, że postępowanie władz krajowych nie przyczyniło się do opóźnień. Utrzymywał on, że sądy krajowe wykazały staranność w prowadzeniu postępowania. W szczególności, sądy odroczyły kilka rozpraw na wniosek stron oraz postępowały zgodnie z prawem polskim, pozwalającym stronom na wzięcie aktywnego udziału w toku postępowania.

94. Trybunał odnotowuje, że powództwo cywilne wszczęte przez skarżącą w dniu 4 marca 1982 r. nadal nie jest przedmiotem prawomocnego wyroku (por. wyżej pkt. 8 i 80). Zauważa on, że po dniu 30 kwietnia 1993 r. pozwani nie stawili się wielokrotnie na rozprawy. Jednakże sąd prowadzący postępowanie zareagował na takie zachowanie dopiero w dniu 19 września 1994 r., kiedy ostrzegł pozwanych, że w przypadku ich niestawiennictwa sąd pominie dowód z przesłuchania ich (por. wyżej pkt. 45-51). Co więcej, pierwsza rozprawa przed Sądem Wojewódzkim w Warszawie, po tym, jak sprawa została przekazana mu do ponownego

rozpoznania w dniu 12 czerwca 1996 r., odbyła się w dniu 15 maja 1997 r. Zgodnie z informacją otrzymana przez skarżącą od Prezesa Sądu Wojewódzkiego zwłoka ta częściowo spowodowana była przeciążeniem w pracy sądu (por. wyżej pkt. 62-67).

Trybunał odnotowuje również, że sąd prowadzący postępowanie oczekiwał rok i jeden miesiąc na przedłożenie, przez pełnomocnika jednego z pozwanych, pisemnego stanowiska zażądanego przez sąd dniu 15 listopada 1996 r. Stanowisko wpłynęło do sądu w dniu 15 grudnia 1997 r., po przyznaniu przedłużeń terminu, pomimo zastrzeżeń skarżącej, że dopuszczenie ich pozwala w dalszym ciągu opóźniać pozwanym postępowanie (por. wyżej pkt. 65-69). Co więcej, rozprawa, która odbyła się w dniu 11 maja 1998 r., została odroczona do dnia 27 października 1998 r. z powodu braku dostępnej sali rozpraw przed tą datą (por. wyżej pkt 70). Trybunał jest zdania, że te opóźnienia winny być przypisane władzom krajowym.

4. Konkluzja

95. Trybunał uznaje, że okres ponad osiemnastu lat i ośmiu miesięcy, z czego siedem lat, sześć miesięcy i dwadzieścia jeden dni podlega rozpatrzeniu przez Trybunał, nadal bez wydania jakiegokolwiek prawomocnego orzeczenia, przekracza rozsądny termin.

Dlatego też nastąpiło naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji.

II. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

96. Art. 41 Konwencji przewiduje:

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie."

A. Szkoda majątkowa

97. Skarżąca zwróciła się do Trybunału o przyznanie jej 84 718 PLN. Podniosła, że suma ta obejmowała 28 000 PLN, przyznane jej przez Sąd Okręgowy w Warszawie w dniu 13 stycznia 2000 r. wraz z odsetkami. Dodatkowo domagała się kwoty 20 000 PLN, która jej zdaniem powinna być jej przyznana przez Sąd Okręgowy w Warszawie, biorąc pod uwagę spadek realnej wartości jej roszczenia, spowodowany inflacją. Skarżąca twierdziła, że Trybunał powinien przyznać jej powyższe kwoty, ponieważ w związku ze sposobem, w jakim zorganizowana jest praca sądów krajowych, być może nie będzie ona żyć wystarczająco długo, by te kwoty otrzymać.

98. Rząd podniósł, że roszczenie skarżącej jest wygórowane.

99. Trybunał odnotowuje, że skarżąca w swoim roszczeniu, zgłoszonym z tytułu szkód majątkowych, wniosła o przyznanie jej kwot, których dochodzi w krajowym postępowaniu cywilnym. Jednakże Trybunał nie może podejmować decyzji w jej sprawie, która toczy się przed sądami krajowymi. Tak więc, Trybunał oddala roszczenie.

B. Szkoda niemajątkowa

100. Skarżąca domagała się również przyznania 50 000 PLN odszkodowania z tytułu złego stanu zdrowia oraz strat moralnych, których doznała w wyniku przedłużającego się postępowania. W szczególności odwołała się do licznych chorób i problemów w życiu rodzinnym, które jej zdaniem wynikały ze zwłoki w rozstrzygnięciu sprawy.

101. Rząd podniósł, że roszczenie skarżącej jest wygórowane.

102. W okolicznościach niniejszej sprawy oraz dokonując oceny na sprawiedliwych zasadach Trybunał przyznaje skarżącej 25 000 PLN.

C. Koszty i wydatki

103. Skarżąca domagała się również 52 000 PLN z tytułu kosztów i wydatków prawnych poniesionych w krajowym postępowaniu sądowym. W szczególności przedstawiła ona specyfikację honorariów zapłaconych na rzecz biegłych sądowych oraz pełnomocnika.

104. Rząd podniósł, że roszczenie skarżącej jest wygórowane.

105. Trybunał odnotowuje, że aby być uprawnionym do przyznania kosztów i wydatków na gruncie art. 41, strona pokrzywdzona musiała je ponieść w krajowym porządku prawnym w celu zapobieżenia lub zadośćuczynienia naruszenia, bądź by to samo mieć ustalone przez Trybunał lub otrzymać z tego tytułu zwrot (por. wyrok z 13 lipca 1983, w sprawie Zimmermann i Steiner przeciwko Szwajcarii, *Series A* nr 66, s. 14 § 36). Jednakże Trybunał uznaje, iż skarżąca nie wykazała, że koszty i wydatki prawne były poniesione w celu spowodowania, że sądy krajowe zastosują się do wymogów art. 6 ust. 1 (powyższy wyrok Zimmermann i Steiner, s. 14-15, § 37). Tak więc, Trybunał oddala roszczenie.

D. Odsetki ustawowe

106. Zgodnie z informacjami dostępnymi Trybunałowi, ustawowa stopa procentowa stosowana w Polsce w dniu przyjęcia niniejszego wyroku wynosi 30% rocznie.

Z tych przyczyn, Trybunał jednomyślnie

1. UZNAJE, że nastąpiło naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji;

2. UZNAJE,

(a) że pozwane Państwo ma wypłacić skarżącej, w ciągu trzech miesięcy od dnia, w którym wyrok stanie się ostateczny, zgodnie z art. 44 ust. 2 Konwencji, 25 000 (dwadzieścia pięć tysięcy) złotych polskich z tytułu szkód niemajątkowych;

(b) że zwykłe odsetki, według rocznej stopy 30%, będą płatne od tej sumy, od wygaśnięcia powyższych trzech miesięcy do momentu zapłaty;

1. ODDALA w pozostałej części roszczenie skarżącej o zadośćuczynienie.

Sporządzono w języku angielskim oraz notyfikowano na piśmie w dniu 14 grudnia 2000 r., na zasadach art. 77 ust. 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Vincent Berger
Kanclerz

Georg Ress
Przewodniczący